

Univerzita Palackého
v Olomouci

Úvod do obecné a fyzikální chemie KFC/UOFCH + KFC/SAM

4. Interakce molekul

Karel Berka

Osnova kurzu

- Úvod – půjdeme „odspodu“
- Stavba
 - Elementární částice
 - Atomy
 - Molekuly
 - Makromolekuly
- Pohyby molekul
- Interakce
 - V rámci molekul
 - Mezi molekulami
 - Se světlem

Molekuly – shrnutí z minula

- Molekuly – atomy drženy vazbami
- Podle typu vazby
 - Kovalentní
 - Koordinačně kovalentní
 - Iontová
- MO-LCAO
 - vazebné
 - protivazebné
 - nevazebné orbitaly

Nekovalentní interakce

Co drží molekuly u sebe?

Nekovalentní interakce v přírodě

Chemie

- existence of kapalin

Fyzika

- existence of molekulových krystalů

Biologie

- dominantní

je těžké najít biologický proces, kde NI nehrají důležitou roli)

- nutná podmínka života

- Molekulární rozpoznávání

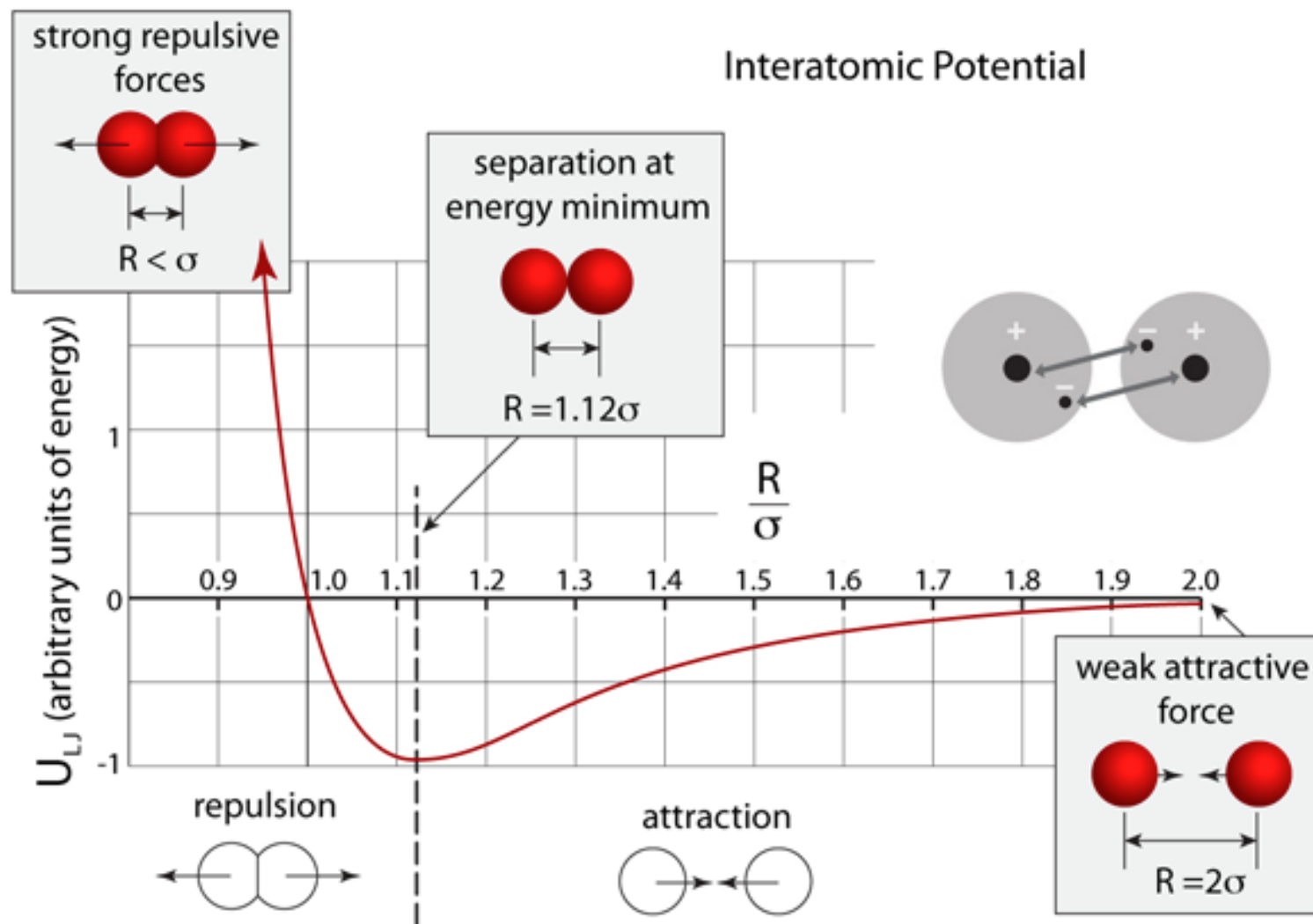
- Struktura a funkce makromolekul (DNA, proteiny and jejich komplexy)

Motto:

Not **despite** the weakness but **because** of weakness
the noncovalent interactions play a key role in
biodisciplines.

Pavel Hobza

Mezimolekulové interakce

Typy nekovalentních interakcí

Elektrostatické

$$R(\mu, Q, \dots); T(\mu, Q,)$$

Indukce (polarizace)

$$R(\mu, Q); T(\alpha)$$

Londonova disperze

$$R(\alpha) ; T(\alpha)$$

Repulse

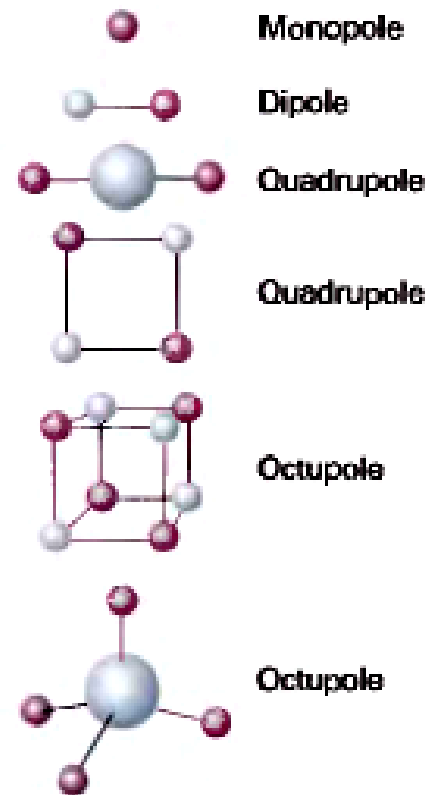
$$\Delta E = E^E + E^I + E^D + E^R$$

$$\sim r^{-3}$$

$$\sim r^{-5}$$

$$\sim r^{-6}$$

$$\sim e^{-\alpha r} (r^{-12})$$

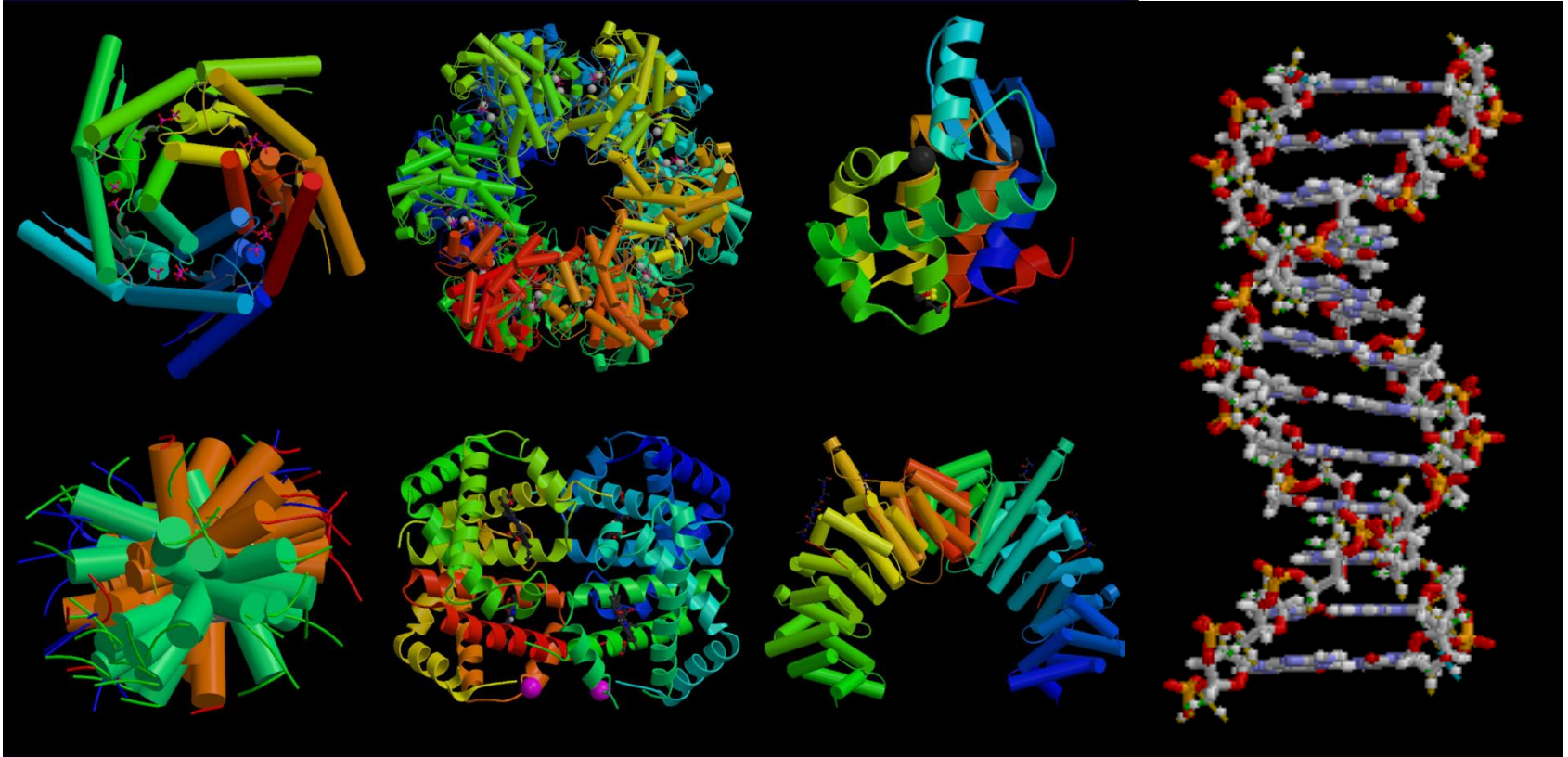

J. Watson

On the role of noncovalent interactions in DNA

- *On the one hand, they should be strong enough to ensure the preferential binding but on the other hand they should be weak enough to allow disruption of bonding*

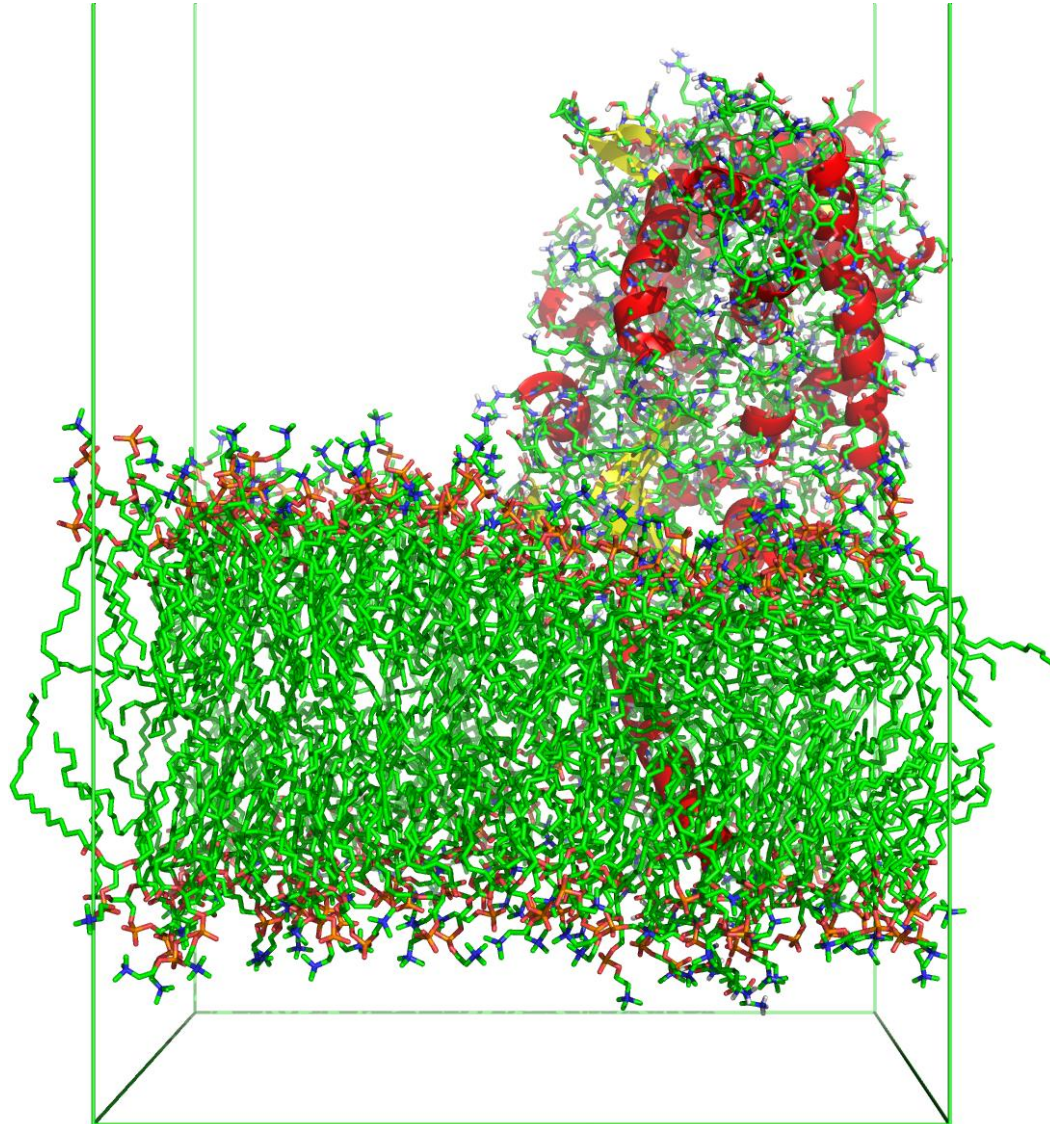
Proteiny a DNA

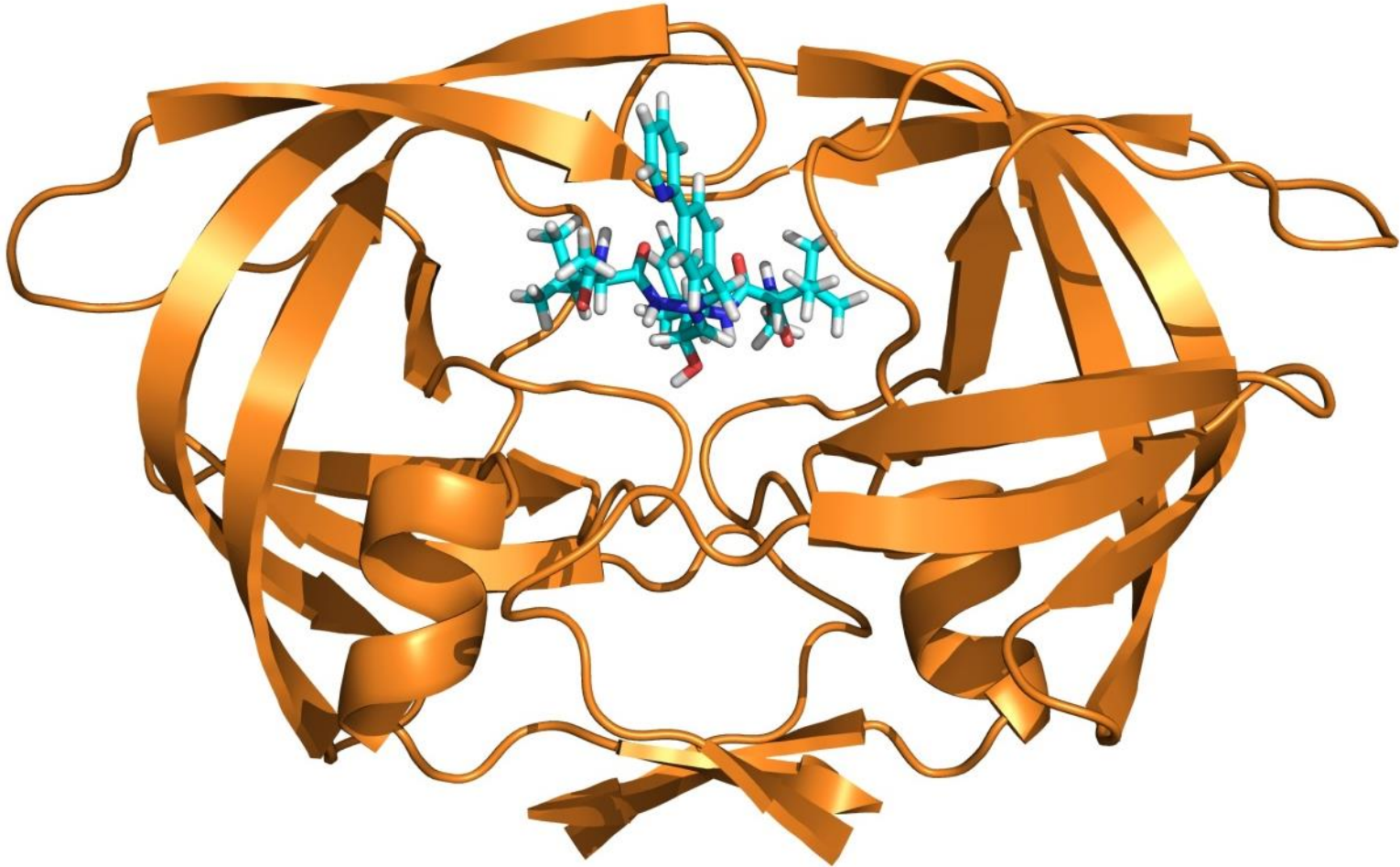
<http://www.proteopedia.org/>

Proteiny a lipidy

CYP 2C9 na
DOPC
membráně

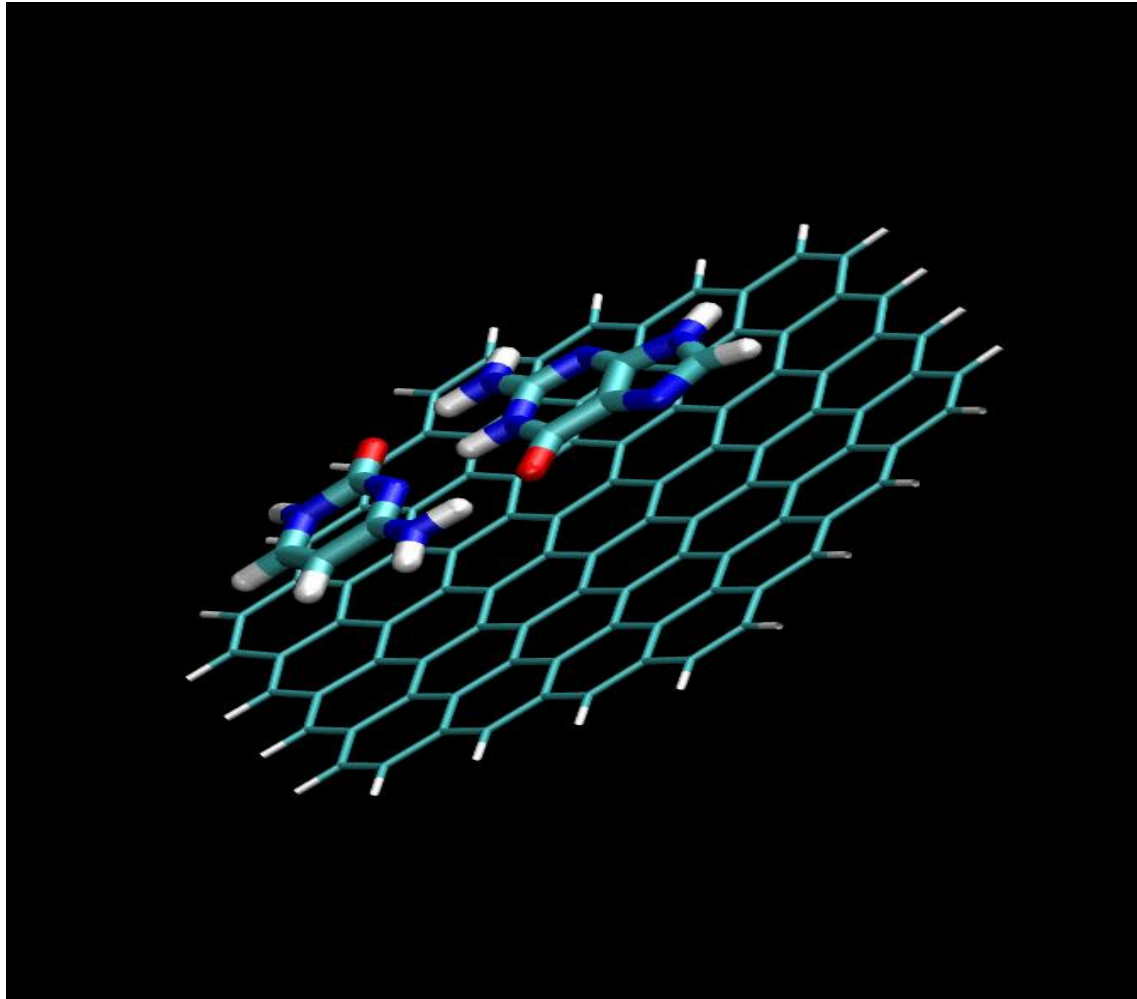
Komplexy proteinů s ligandy

HIV proteáza s Atazanavirem

Nanostruktury

- grafen
- GC pár

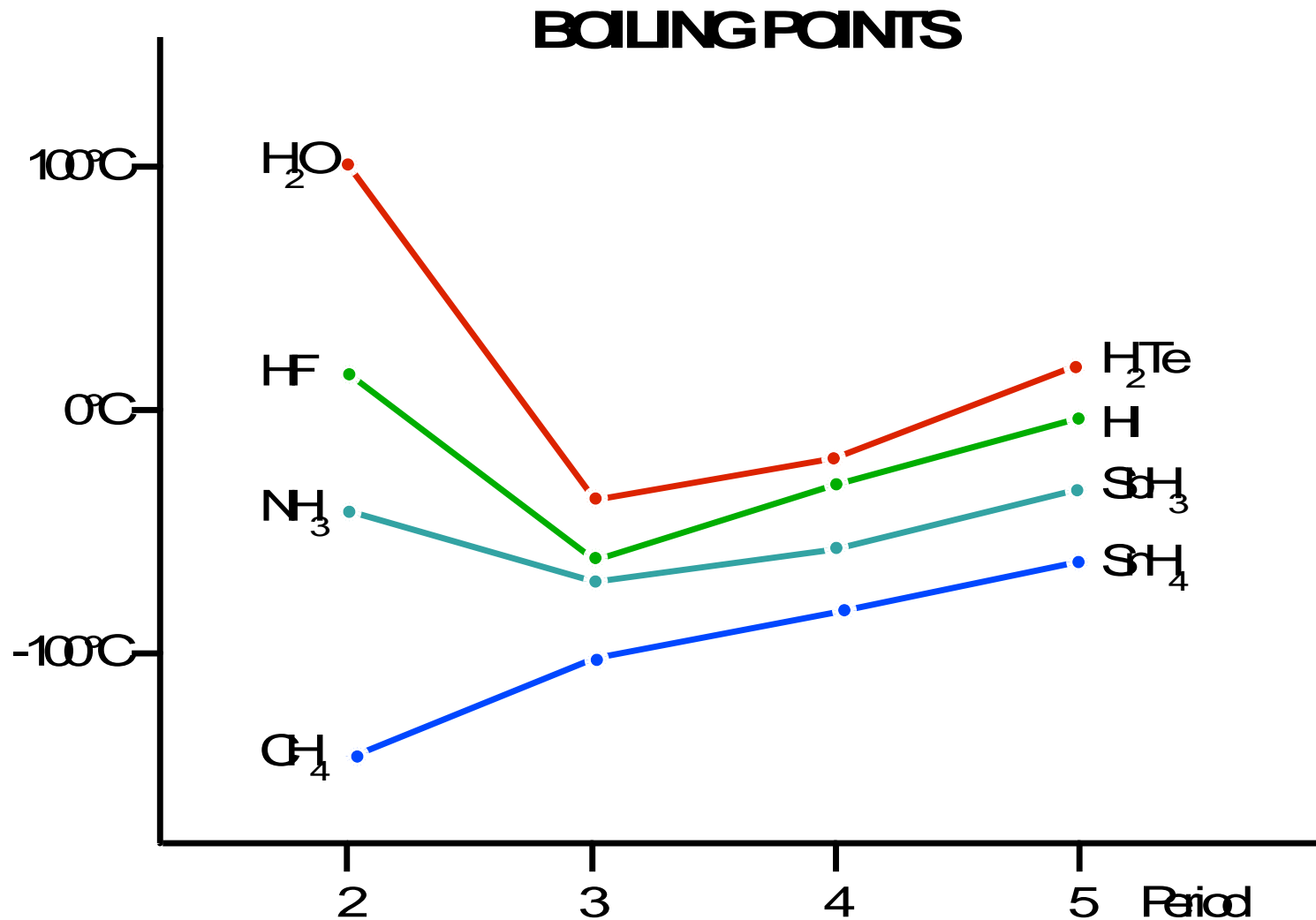

Speciální typy nekovalentních interakcí

- vodíková vazba
- nepravá vodíková vazba(Hobza)
- dvouvodíková vazba
- halogenová vazba
- disperzně vázané (stacking)

quantum effects

Vodíková vazba

Elektrostatický původ H-vazby

X-H se prodlouží

Prodloužení vazby X-H zvýší dipól donoru

→ ↑ dipól-dipól elektrostatická energie

→ ↑ vzájemná atrakce

Vodíková vazba

úspěšný koncept v chemii

W.M.Latimer, W.H.Rodebush: J.Chem. Soc. 42, 1419 (1920);

L.Pauling (1940) – první použil termín „vodíková vazba“

Struktura a vlastnosti vody

vysoký bod varu;

velké výparné teplo;

led plave na vodě;

led má mnoho fází;

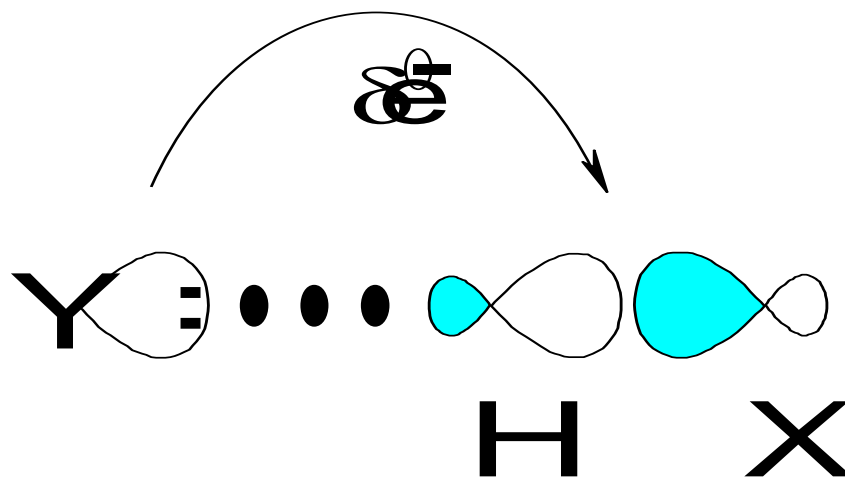
maximální hustota vody je při 4 C;

velká dielektrická konstanta;

velké povrchové napětí; ...

Struktura biomakromolekul

Vodíková vazba - přenos náboje

přenos náboje z Y (volné el.páry nebo π -el.)

na σ^* orbital X-H

\Rightarrow oslabení X-H vede k prodlužování

(hyperkonjugace)

Vodíková vazba

mezi kladným H a regionem s velkou el. hustotou

- X-H vibruje
- malé množství el. hustoty ($\sim 0.01e$) přesunuto z Y na donora protonů
- otisk X-H vazby ve spektru má po H-vazbě menší frekvenci (rudý posuv), zvýší se její intenzita a zesílí
- Rudý posuv – otisk vodíkové vazby

„no red shift – no stabilization” rule

Nepravá H-vazba

Improper blue-shifting H-bonding

První systematické studie:

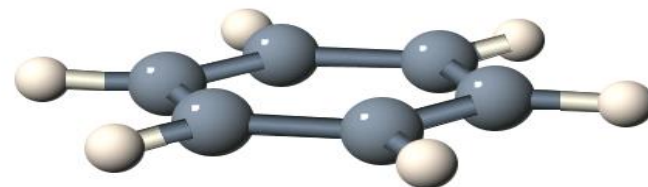
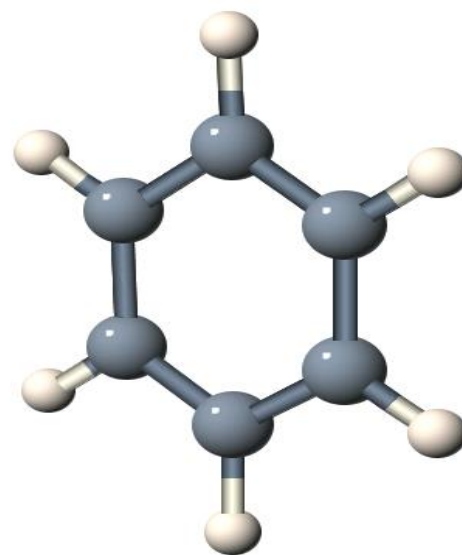
- *P.Hobza et al.: JPC A 102, 2501 (1998)*

benzene...H-X

(X=CH₃, CCl₃, C₆H₅)

- *P.Hobza, Z.Havlas: Chem. Rev. 100, 4253 (2000)*

*improper, blue-shifting
hydrogen bond*

Typy vodíkových vazeb

<i>H-vazba</i>	<i>improp. H-vazba</i>
Prodloužení X-H	Zkracování X-H
red shift ν	blue shift ν
↑ intenzity	↓ intenzity
H ₂ O...HOH	H ₂ O...HCX ₃ (X=F,Cl,Br,I)

Nepravá H-vazba s modrým posuvem

- elektrostatické (negativní derivace vazebného dipól. moment; halogenidové uhlovodíky)
- přenos náboje z donoru elektronů na vzdálené části akceptoru elektronů (restrukturalizace akceptoru elektronů)
- disperzní energie (repulsní zed')
- rehybridizace - komplexace je spojena se zmenšením hybridizace uhlíku
→ zkrácení vazby

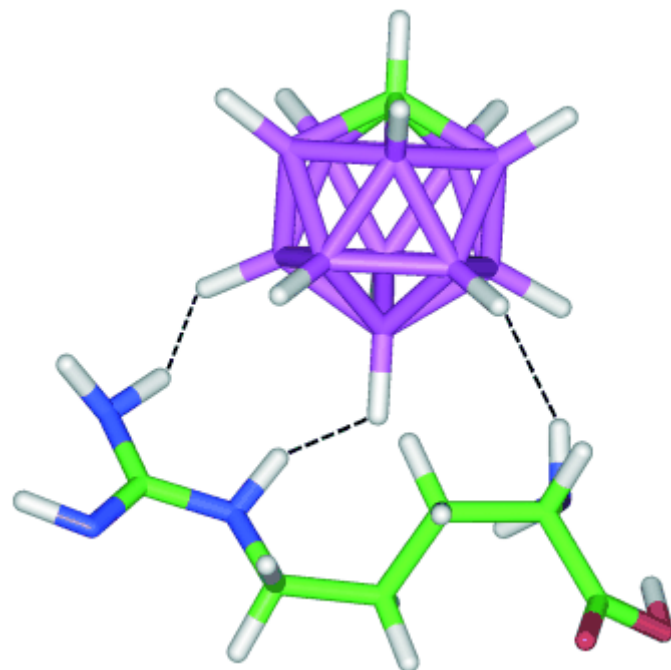
Dvouvodíková vazba

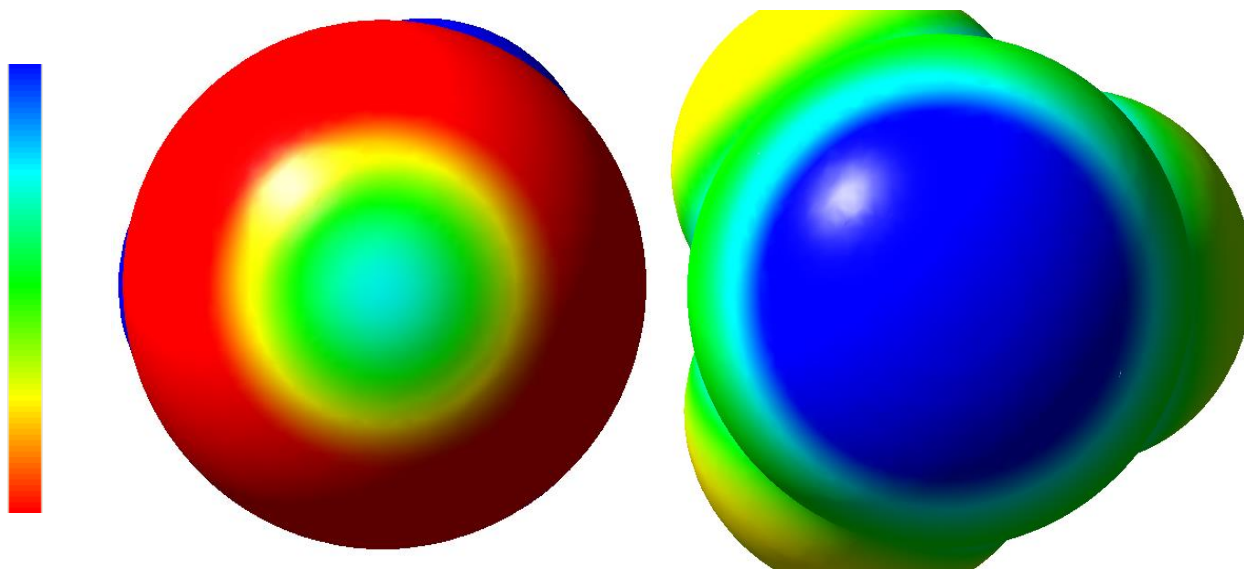
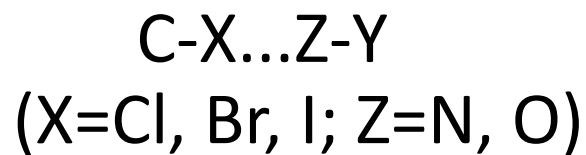
- Y elektronegativní (C, N, O, F...)
- X elektropositivní (B, Li, Na,...)

H(Y) pozitivní a H(X) je negativní

Fanfrlik, Hobza, *ChemPhysChem*, 2006, 7, 1007

Halogenová vazba

Elektrostatický potenciál pro H₃CBr a F₃CBr
modrá a červená indikují kladné a negativní potenciály

Halogenová vazba

Stabilizace díky elektrostatiky a disperze

Srovnatelná stabilizace s X-H...Y H-vazba

Ještě více směrový než H-vazba

Halogenová vazba začíná mít velký vliv na návrh nových léčiv a materiálů

Disperzí vázané komplexy

$-\Delta E$ (kJ/mol)

Dimery vzácných plynů

4 – 8

Benzen dimer (T, PD)

10

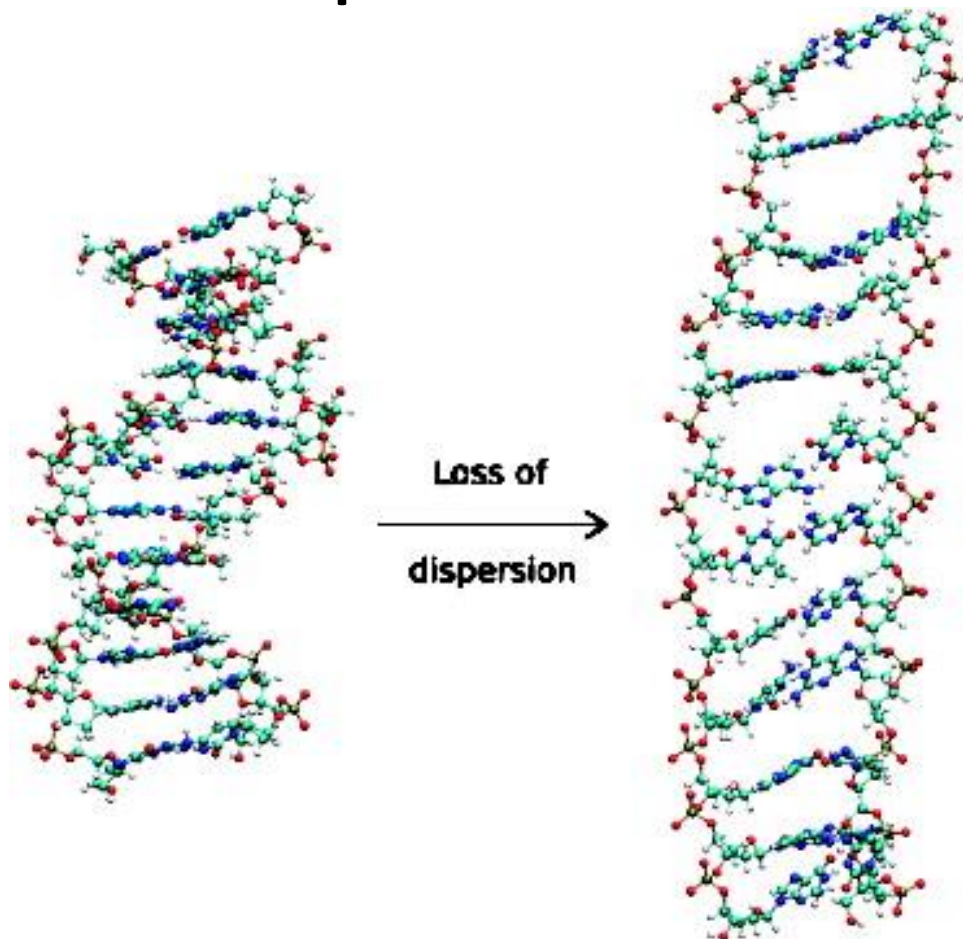
Sendvič DNA bází

40 – 65

Interkalátor...WC pár bází

120 - 200

DNA s a bez disperzních interakcí

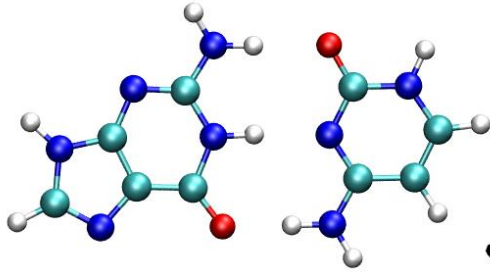

Černý, J., Kabeláč, M., Hobza, P., *J. Am. Chem. Soc.*, **2008**, 130, 16055

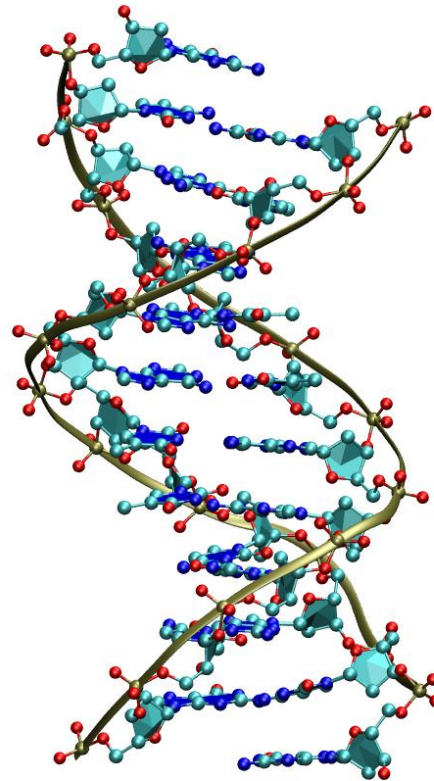
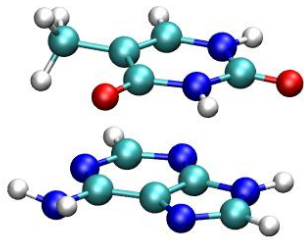
Rozdílné role H-vázaných a stackových interakcí

(malá stabilizace kompenzuje přínosnou solvatací)

- Molekulární rozpoznávání

- Stabilita DNA

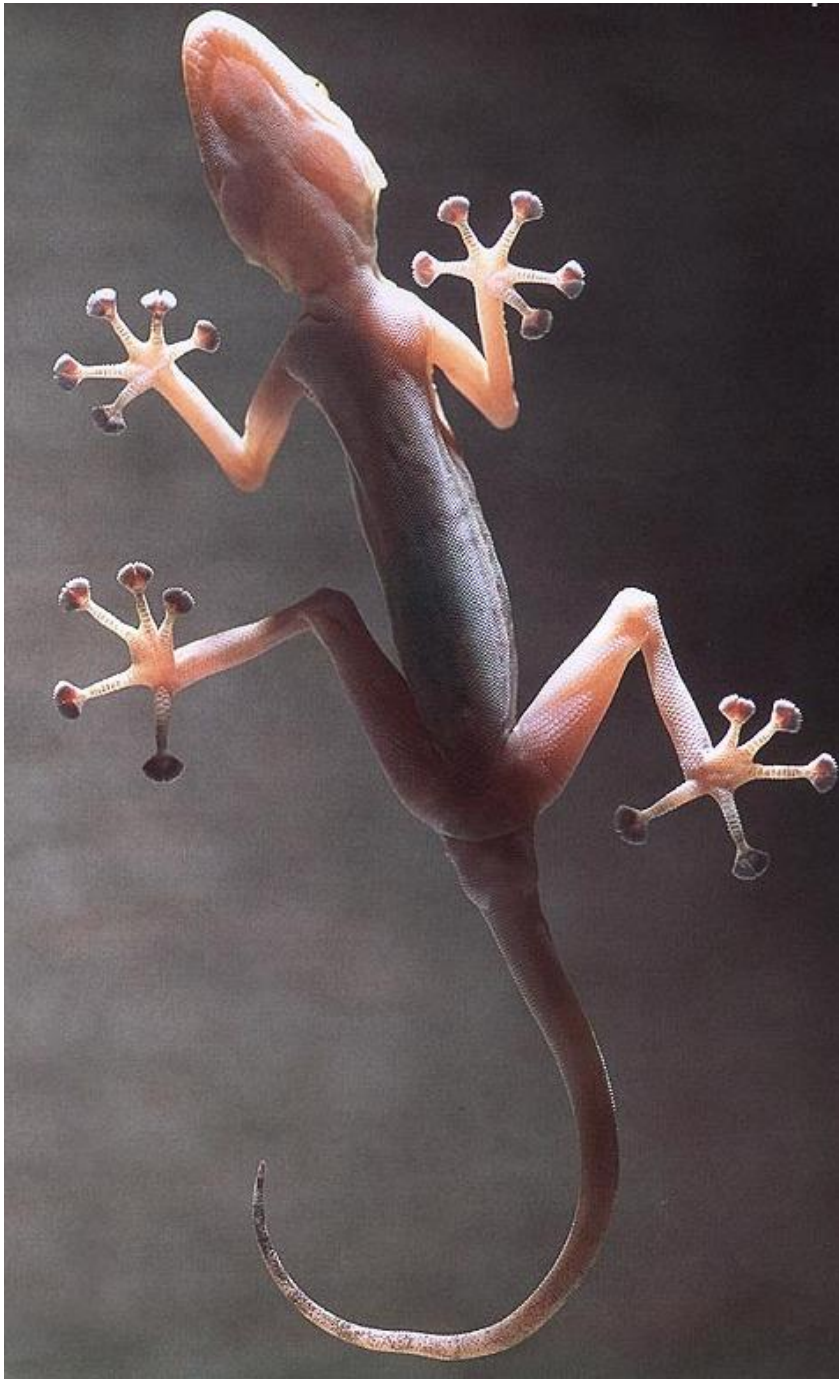

H-bonded and stacked DNA base pairs

Method/Basis set	mAmT Hoogsten	mAmT Stack	mGmC WC	mGmC Stack
MP2/aug-cc-pVDZ	-15.2	-14.9	-25.4	-18.3
MP2/aug-cc-pVTZ	-15.9	-16.2	-26.8	-19.6
MP2/aug-cc-pVQZ	-16.2	-16.4	-27.5	-20.2
MP2 CBS limit (D→T)	-16.2	-16.8	-27.4	-20.1
MP2 CBS limit (T→Q)	-16.4	-16.6	-27.9	-20.5
MP2 →CCSD(T) / cc-pVDZ(0.25,0.15)	0.1	3.5	-0.6	2.5
ΔE_{tot}	-16.3	-13.1	-28.5	-18.0

(in kcal/mol) *JACS* 2003, 125, 15608

Gekon

- dobře šplhá po skle

Adhesive force of a single gecko foot-hair:
Nature 405, 681 (2000)

Microscopy has shown that a gecko's foot has nearly 500 000 keratinous hairs or setae. A setae is 10x more effective in adhesion than expected. Adhesive force values support the hypothesis that individual setae operate by **van der Waals forces**

Shrnutí

- Molekuly drží pohromadě nekovalentními interakcemi
 - Elektrostatické
 - Indukce (polarizace)
 - Londonova disperze
 - Repulse
- Speciální interakce
 - Vodíková vazba
 - Divodíková vazba
 - Halogenová vazba
 - Disperzní interakce

Poděkování

- Vytvořeno na základě podkladů
 - Prof. Otyepka
 - Dr. Kührová

Inner life of the cell

